

Зарубіжний досвід підтверджує, що навіть в успішних у політичному, економічному, соціальному відношенні країнах (Франція, Велика Британія, Італія, Польща та ін.) в процесі здійснення децентралізації влади вони мали певні проблеми. В умовах глибокої політичної, економічної та соціальної кризи в Україні виникнення подібних проблем слід завчасно враховувати, щоб упередити можливі негативні наслідки децентралізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Определение и пределы принципа субсидиарности. Доклад Координационного Комитета по местным и региональным властям CDLR) // Коммуны и регионы Европы. – Вып. 55. – Страсбург: Издание Совета Европы, 1994. – 280 с. – С. 9–10.
2. Бориславська О. М. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін. // Центр політико-правових реформ. – К.: Вид-во ФОП Москаленко О.М., 2012. – 212 с.

Островський І. А., канд. екон. наук, доц.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

ДІАЛЕКТИКА КАПІТАЛІЗАЦІЇ І СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним з імперативів сучасного періоду функціонування економіки України та її регіонів є необхідність структурної модернізації. Модернізаційні перетворення вимагають формування соціальної та економічної основи в їхньому взаємозв'язку. Однією з важливих умов розв'язку даної проблеми є комбінація процесів капіталізації й соціалізації, тобто перетворення структури економіки держави й підвищення якості життя населення. Сьогодні вітчизняні підприємства мають значно більш низькі показники капіталізації, ніж закордонні компанії-аналоги, а відповідно, і регіони. Досвід розвинених країн і країн, що розвиваються, свідчить про те, що вагомим джерелом фінансування процесів капіталізації є кошти населення, а одним з показників, який відображає можливості залучення заощаджень фізичних осіб, є достатній рівень якості життя. Тому забезпечення капіталізації й соціалізації шляхом удосконалення структури економіки та підвищення якості життя населення є актуальним завданням дослідження і має теоретичну й практичну цінність.

Метою роботи є виявлення закономірностей структурної модернізації економіки України як ключової передумови підвищення якості життя населення держави та її регіонів.

Різні аспекти нагромадження капіталу підприємств і підвищення якості життя населення досліджено в роботах багатьох закордонних і вітчизняних учених. Так, А. А. Гриценко розкрив логіку історичного розвитку співвідношення економічного й соціального, яке в сучасному суспільстві

здобуває форми взаємодії процесів капіталізації й соціалізації, та зробив висновок про необхідність інтеграції капіталізації й соціалізації в єдиний соціально-економічний процес [1, с. 192].

В. М. Геєць, аналізуючи трансформаційні перетворення в Україні, підкреслив, що перехід до соціальної ринкової економіки відбувається на тлі зниження життєвого рівня, поглиблення майнової диференціації населення [2, с. 11-14]. Фахівцями Інституту демографії й соціальних досліджень ім. М. В. Птухи у результаті аналітичних досліджень складових життєвого рівня населення України визначено, що основними стали зміни джерел формування і зниження купівельної спроможності доходів більшої частини населення [3].

В умовах формування нової економіки регіони стають основною базою розвитку, а ефективне функціонування *промислових* регіонів супроводжується реалізацією соціальних і виробничих функцій. Проте перетворення промислових центрів характеризується переважною увагою до економічних аспектів, які містять у собі процеси нагромадження капіталу. Це призводить до загострення проблем у соціальній сфері, свідчить про відсутність збалансованості між економічним, соціальним і екологічним розвитком [4, с. 8-9].

Забезпечення соціалізації економічного розвитку ставить нові вимоги до використання ресурсів із їх пріоритетною орієнтацією на людину, її капітал. Причому акцент повинен бути зроблений не на соціальний популізм, не системну соціальну підтримку, що не дозволяє використовувати їх для реального економічного зростання.

За Ю. Пахомовим і Ю. Павленко, соціалізація передбачає радикальне поліпшення якості життя та суттєве підвищення рівня життя населення, що включає надзвичайно широкий спектр соціально-економічних явищ: характер зайнятості та умови праці; рівень освіти та професійно-кваліфікаційної, підготовки; розмір і структуру доходів та витрат; споживання продовольчих і непродовольчих товарів, їх якість і обсяг; структуру та якість платних і безплатних послуг; забезпеченість житлом і його благоустрій; обсяги нагромадженого майна та особистих заощаджень; масштаби залучення до культурного життя; системи соціального забезпечення та соціального страхування; економічні умови життєдіяльності; стан генофонду населення суспільств [5, с. 155].

Таким чином, проблеми економічного розвитку тісно пов'язані із процесами соціалізації, що неминує зобов'язує управляти процесами відтворення з огляду на соціальне становище людей.

Побудова висококонкурентної економічної системи, що забезпечує розвиток завдяки поширенню інтенсивних факторів, таких як інноваційні технології, ефективного використання людського капіталу тощо належать до головних пріоритетів модернізації України. Структура української економіки спрямована на екстенсивний розвиток, що обумовлює високу ресурсомісткість виробництва, низьку інноваційну активність, неефективним

функціонуванням фінансового сектору. Сучасна системна криза показала неспроможність нашої економіки мінімізувати негативні прояви, не говорячи вже про те, щоб використовувати нові можливості оздоровлення економіки.

Ретроспектива аналізу діалектики капіталізації та соціалізації вказує на достатньо чіткий зв'язок між розвитком реального сектору економіки та якістю життя населення. Важливо, що промислова політика є ключовим пріоритетом розвитку Європейського Союзу з підвищенням частки промисловості у загальному ВВП із сучасних 15,1% до 20% у 2020 році [6].

Насамперед йдеться про перехід до четвертої хвилі промислової революції і подальшого інноваційного розвитку на ґрунті економіки знань як характерної риси сучасної якості життя. Очевидно, що економіка знань починається з якісної освіти, яка тісно пов'язана з рівнем індустріального розвитку. Тому із втратою промисловості економіку знань не побудуєш. Потрібна не просто технічна грамотність при використанні чужих технологій, а й інженерна думка для їх створення.

Визначення джерел капіталізації в країнах, що мають найбільший індекс людського розвитку, доводить, що якість життя населення впливає на можливості фізичних осіб фінансувати процеси нарощування капіталу підприємств реального сектору економіки. Згідно з доповіддю Всесвітнього банку «Капітал для майбутнього: заощадження й інвестиції у взаємозалежному світі» до 2030 р. частка країн, що розвиваються, у світових фінансових інвестиціях збільшиться на третину за рахунок зростання продуктивності праці, підвищення рівня освіти, поліпшення стану здоров'я, що, на думку фахівців, сприятиме прискоренню економічного зростання й формуванню широких можливостей для інвестицій. Фахівцями прогнозується, що висока норма заощаджень населення в країнах, що розвиваються, в 2030 р. становитиме 32% на рік. На країни, що розвиваються, припадатиме 62-64% світових заощаджень, що відповідає 25-27 трлн. доларів США, у той час як в 2010 році цей показник становив 45% [7].

Таким чином, аналіз і оцінка економічних і фінансових показників країн з найбільш високим індексом людського розвитку в порівнянні з Україною показали, що якість життя населення в значній мірі залежить від розвитку промисловості й нагромадження капіталу. Це підтверджує необхідність дослідження взаємозв'язку процесів нагромадження капіталу в реальному секторі економіки й показників якості життя населення як критеріїв капіталізації й соціалізації.

Необхідно говорити про поступовий перехід до прогресивної структури промисловості, про структуру промисловості, що відповідає характеристикам V-VI технологічних укладів. Даний перехід позитивно позначиться як на рівні нарощування капіталу в галузях промисловості, так і на якості життя населення, оскільки дозволить задіяти інтелектуальний потенціал, забезпечити підвищення соціальних основ проведення. Необхідно відзначити, що в процесі перетворення структури промисловості може виникнути гостра соціальна проблема – у результаті зниження обсягів

виробництва нерентабельних галузей відбудеться скорочення працівників, рівень кваліфікації яких не буде відповідати сучасним вимогам. У цьому випадку потрібне створення адаптивної системи перекваліфікації працівників.

Однак у цілому перехід на прогресивну структуру промисловості дозволить створити базу підвищення якості життя населення держави та її регіонів шляхом повноцінного залучення інтелектуального потенціалу, підвищення оплати праці найманих робітників, зниження енергетичного й екологічного навантаження на регіон.

Суперечності структурної модернізації мають загальноцивілізаційний підтекст. Йдеться про циклічне підґрунття соціально-економічного розвитку. М. Д. Кондратьєв писав: «Періоди підвищувальних хвиль великих циклів, як правило, значно багатші великими соціальними потрясіннями і переворотами в житті суспільства, ніж періоди понижувальних хвиль» [8, с. 42]. Ескалація міжнародної військово-політичної напруги обумовлена зміною технологічних укладів і вікових циклів нагромадження, протягом яких відбувається глибока структурна перебудова економіки на основі принципово нових технологій і механізмів відтворення капіталу. У такі періоди, як показує досвід розвитку капіталізму, різко дестабілізується система міжнародних відносин, йде руйнування старого і формування нового світового порядку, що супроводжується світовими війнами між старими і новими лідерами за домінування на ринку.

Вітчизняна криза – це системна криза, що вимагає системної модернізації. Однак необхідна, у першу чергу, активна структурна політика. Якість структури української економіки перебуває на рівні 1970-х рр. таких країн, як Іспанія, Італія, Великобританія та Німеччина. Усе це свідчить про необхідність проведення швидкої структурної реформи вітчизняної економіки.

Головною умовою відновлення економічного зростання у коротко- та середньостроковій перспективі є досягнення мирного урегулювання конфлікту на Сході України, забезпечення політичної стабільності, прозорості та адекватності державної політики.

Продовження співпраці з МВФ та реструктуризація (часткова) боргових зобов'язань дасть можливість для стабілізації валютного ринку та стримування волатильності курсу гривні.

Для відновлення економічного зростання в Україні необхідно реалізувати механізми перезапуску економіки, змінити її структурну модель, стимулювати розвиток національного ринку за рахунок збільшення внутрішнього споживання і податкових стимулів, а також реалізувати великі інфраструктурні проекти у форматі державно-приватного партнерства.

Основними пріоритетними напрямками структурної модернізації у середньостроковій перспективі повинні бути збільшення обсягу нагромадження основного капіталу та споживчих витрат при гармонізації розподілу валового національного доходу між корпоративними секторами

економіки; зменшення частки проміжного споживання за рахунок ресурсощадних технологій; усунення диспропорції між вартістю робочої сили та продуктивністю її праці; збільшення експорту високо- і середньовисокотехнологічної продукції за одночасного скорочення паливно-сировинної групи; збільшення бюджетних витрат на науку та ін.

Рецепт успіху України в умовах здешевлення сировинно-енергетичних ресурсів, зношеного вітчизняного технологічного базису за наявності, водночас, науково-технічного, промислового, людського потенціалу і конкурентних переваг (вигідне географічне розміщення, родючі землі) – це комбінована модель до здійснення структурної перебудови. Її основою повинно стати поєднання декількох взаємопов'язаних структурних потоків, коли прискорений індустріальний розвиток поєднується з державним стимулюванням інноваційних процесів у тих напрямках, де існує «критичне» відставання від постіндустріальних економік і присутні конкурентні можливості [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко А. А. Капіталізація і соціалізація економіки в ретроспективі і перспективі / А. А. Гриценко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – № 15. – С. 191–195.
2. Геец, В. М. Трансформационные преобразования в Украине: переосмысливая пройденное и думая о будущем / В. М. Геец // Экономика Украины. – 2008. – № 5. – С. 7–16.
3. Людський розвиток в Україні : трансформація рівня життя та регіональні диспропорції (колективна монографія) : за ред. Е. М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. – 436 с.
4. Сталий розвиток промислового регіону : соціальні аспекти : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк [та ін.]. – Донецьк : НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – 2012. – 534 с., с. 8-9
5. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / под ред. акад. НАН Украины Ю. Н. Пахомова и проф. Ю. В. Павленко. — К. : Наук. думка, 2013. — 189 с.
6. Панченко В. О каких реформах расскажет в Давосе Абронавичус? / В. Панченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/rus/columns/2016/01/21/577625/>
7. Global Development Horizons : Capital for the Future – Saving and Investment in an Interdependent World. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/13431>
8. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 2002. – 568 с.
9. Скрипниченко М. Дотримання збалансованості в основних секторах економіки для забезпечення макроекономічної стабільності в Україні в рамках макроекономічного співробітництва між Україною та ЄС / М. Скрипниченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/10861-dotrimannya-zbalansovanost-v-osnovnih-sektorah-ekonomki-dlya-zabezpechennya-makroekonomichnoyi-stabilnost-v-ukrayin-v-ramkah-makroekonomichnogo-spvrobtnictva-mzh-ukrayinoyu-ta-yes.html>